

РЕЦЕНЗІЇ

УДК 821.161.2(437.6)06.09(092)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/69-3-46>

Уляна ГАЛІВ,
orcid.org/0000-0002-8511-1484
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(Дрогобич, Львівська область, Україна) uliana_mishchuk@ukr.net

Ольга СНИТОВСЬКА,
orcid.org/0000-0002-30086-9503
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри латинської та іноземних мов
Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького
(Львів, Україна) zlotko_007@yahoo.co.uk

НА ПЕРЕКЛАДАЦЬКІЙ НИВІ: МИХАЙЛО РОМАН¹

Кожен письменник сприймає світ крізь призму рідного слова. Але важливо, коли це слово живить, відкриває нові обрії на перекладацькій ниві. Перекладач – як мудрий сіяч, що відбирає із доброго ґрунту добірне зерно і дає йому змогу прорости ще й на іншому полі, тішити око читача, відкриває розмаїті глибини мистецького світу автора. До таких першовідкривачів належить професор Михайло Роман, визначний вчений-літературознавець, перекладач, справжній подвижник українсько-словацьких культурних взаємодій. Пропонована рецензія-силуетка торкатиметься одразу двох постатей, споріднених духом і спільними науковими інтересами та творчими уподобаннями. Отже, мова йде про непересічних людей, залюблених у таїну Слова – відомого літературознавця, доктора філологічних наук, професора Миколу Зимомря (Дрогобич, Україна) і Михайла Романа, знаного дослідника української літератури, перекладача, видатного літературознавця, який народився 1 листопада 1930 року, а нині живе й трудиться в Пряшеві (Словаччина). Доречний факт: Микола Зимомря опублікував на шпальтах журналу *Всесвіт* розлогий матеріал про життя і творчість Михайла Романа під назвою «Особистість – острівець українства в Словаччині» (*«Всесвіт»*, 2020, № 1–2, с. 220–230). Що примітне для володаря цього острівця? Михайло Роман належить до тих науковців, для яких харак-

терна багатогранна міждисциплінарна природа дослідницьких зацікавлень. Про це свідчить друга частина бібліографії його 352 праць, видрукуваних упродовж 2005–2020-х років (Пряшів, 2020).

Що єднає цих двох митців? Мабуть, не лише особисте знайомство чи тісна співпраця в царині науки. Як відомо, Михайло Роман все життя цікавився культурно-мистецьким життям Пряшівщини (українська етнічна територія північно-східного регіону Словаччини, яка історично була в одному ланцюгу із Закарпаттям), а Микола Зимомря (1946) – уродженець Срібної землі (так метафорично назвав Закарпаття Василь Пачовський).

Ім'я Миколи Зимомря добре знане не тільки в наукових колах (до слова, доробок професора налічує понад тисячу позицій), але й у літературному. З-під його пера вийшла у світ низка збірок прозових творів, зокрема: «Джерела вічної краси» (1996), «Долі в людях» (2006), «Час і життя» (2012), «Дзвін для ангелів» (2014), «Промінці студеного сонця» (2015), «Образки Срібної землі» (2016), «Синя веселка» (2017), «Візерунок життєвих стежин» (2018), «Політ життєвої мрії» (2018), «Пороги у вулику» (2019), «Розвіяний простір» (2020), «Зелене відлуння» (2021) та інші. Окремі оповідання, новели, есеї перекладені англійською, німецькою, польською, болгарською, хорватською, російською, мадярською мовами. Тут доречно виокремити деякі перекладні видання:

¹ Вибране малої прози «Сповідь на рушнику» («Spoved' na rušniku») Миколи Зимомря в словацькому перекладі Михайла Романа. *Між Карпатами і Татрами*; Вст. сл., упоряд. Т. Ліхтей; слово від перекл. М. Романа. Ужгород: «РІК-У», 2023. Вип. 38. 48 с.

«Пороги у вулику» («Progi w ulu», 2019) в польсько-мовній інтерпретації визначного перекладача й дослідника українського слова в Польщі Тадея Карабовича (за редакцією видатного польського вченого Яна Гжесяка, а також «Зелене відлуння» («Veobachtungen aus dem Grünen», 2021). Та й сам Микола Зимомря причетний до мистецтва перекладу: йому належить численні інтерпретації поезій відомих майстрів пера – Олександри Шевелло («Гармонія псалму» (2007; українською мовою), Дмитра Павличка «Княгиня Європи» (2010, німецькою мовою, Анатолія Мойсієнка («Поезії» (2013; німецькою мовою), а також богословські твори Івана Павла II, зокрема, «Встаньте, ходімо» (2005). А сьогодні одна з найновіших прозових збірок письменника з промовистою назвою «Сповідь на рушнику» «заговорила» до читача словацькою мовою. Автором перекладу став шанований Михайло Роман, який цьогоріч зустрічає свою дев'ятдесят четверту золотоосінню пору...

Уродженець Східної Словаччини, Михайло Роман – справжній носій українства. Пережив лихоліття Другої світової війни, пізнав злиденне сільське життя, дивом врятувався від концентраційного табору... Та все ж обрав учительську стежку, пройшовши шлях від русина, карпатороса до українця. А далі – викладання української літератури в Університеті ім. П. Шафарика, навчання в аспірантурі в Україні, редакторська праця на Чехословацькому радіо в Пряшеві, у відділі україністики, на кафедрі слов'янських мов.

Великі зусилля М. Роман приклав для пропагування української літератури в Словаччині,

для утвердження словацько-українських взаємин. Зокрема спричинився до відкриття для наукового світу постатей Василя Гренджі-Донського, Федора Лазорика, Сергія Макари, Івана Мацинського, Іллі Галайди, Івана Яцканина. Він автор численних підручників з української літератури для середніх шкіл і вишів, рецензій творів українських письменників повоєнної Словаччини, перекладів низки духовних книг.

Перу Михайла Романа належить понад дев'ятсот праць. Серед знакових монографічних досліджень – «З поступу словацько-українських взаємодій» (1971), «Федір Лазорик: життя і творчість» (1974), «Життя і творчість Федора Іванчова» (1976), «Літературні портрети українських письменників Чехословаччини» (1989), «Реалії України» (2002), «Причинки про літературний романтизм» (2005), «Художній світ Сергія Макари» (2019). Доброго розголосу набув переклад монографії М. Наєнка про український літературний романтизм (2006) тощо. І ось перед нами новий і оригінальний переклад художніх полотен-мініатюр Миколи Зимомрі під назвою «Сповідь на рушнику», що увійшов до 38-го випуску серії «Між Карпатами і Татрами» (Ужгород, 2023). Передмову до вибраного малої прози написала Тетяна Ліхтей, слово від перекладача – Михайло Роман. Тут варто підкреслити: доробок Тетяни Ліхтей, без сумніву, заслуговує на окрему оціночну статтю. З її ініціативи заснована серія «Між Карпатами і Татрами», що містить примітні видання, зокрема, поезії Петра Скуця (у словацькому перекладі Валерії Юричкової (вип. 26, 2017), поезії Еміла

Лукача в українському перекладі Дмитра Кременя, вип. 20, 2013), поезії Мирослава Валека в українському перекладі Дмитра Кременя (вип. 28, 2018), твори польських поетів – Вальдемара Міхальського, Марії Павліковської-Ясножевської, Тадеуша Ружевича, Віслави Шимборської в українському перекладі Надії Панчук (вип. 30, 2019), поезії Мар'яни Нейметі у словацькому перекладі Матея Масарика (вип. 31, 2019), оригінальні поетичні твори Тетяни Ліхтей (у словацькому перекладі Юрая Андрічика, вип. 23, 2015), оповідання «Медова баба» Душана Міколая в українському перекладі Івана Яцканина (вип. 29, 2018) та ін.

І щойно побачила світ збірка «Сповідь на рушнику»... Власне, все це реалістичні образки з життя простих людей Верховинського села. Вже сама назва збірки привертає увагу своєю метафоричністю і свідчить про мовно-естетичні пошуки автора. У ґрунтовній передмові Михайло Роман слушно наголошує: «У процесі відображення різноманітних проблем, широкої гами миттєвостей автор оминає розлогих форм стосовно жанру розповіді; натомість він майстерно використовує метафори, символи, порівняння та інші художні засоби, щоб реалістично відтворити поліфонічний світ своїх персонажів» (с. 8).

Зосереджений читач не може не зауважити, що в кожному оповіданні чи новелі (а їх у збірці дев'ятнадцять) постає багатий духовний світ героїв, уродженців Срібної землі. Глибоким національним колоритом пройняті оповідки «Золота бринза», «Вишиванка», «Золотий горіх», «Поцілунок громовиці», «Тунель», «Сон крізь віконце», «Тридцять карбованців», «Сміх крізь сльози», «Порятунок», «Ремінь», «Сліпа темінь», «Пороги у вулику» та ін. Зауважимо: жаль, що до збірки не потрапила новела «Сповідь на рушнику», що опублікована на сторінках журналу «Дукля» (2023, № 5). Власне у «Порогах...», які відкривають

збірку, закладена, на наш погляд, глибока і небуденна символіка, яка висвітлює події доби нечуваних викликів і випробувань, несправедливо суджених українському сьогоденню. Тут доречно навести відому істину: ніхто краще не скаже про автора, як його твір. Тому пропонуємо читацькій увазі невеличкий фрагмент із цього оповідання:

– Ми переможемо! Ми переможемо! – джурджала грізна оса, вбиваючи бджілок.

– Ні, і ще раз – ні! Допоки у вулику бодай одна бджола жива, – ні, ворог не увійде в нашу хатинку!

Це лунав голос Матки. Головна бджола силкувалася вийти на передню лінію біля віконця. Та шість її охоронців миттєво випереджали цей рух і знову творили неприступну лінію оборони. І залишалася Матка, як за стіною фортеці.

Так і триває життя у вулику.

Бо вміють бджоли боронити свої пороги! (с. 10).

Михайлу Роману вдалося напрочуд повноцінно передати текст новели «Пороги у вулику», її метафоричний візерунок з усією повнотою віри в перемогу добра над злом, по-філософськи закрощених думок-тверджень. До речі, він поділився з авторками цих рядків таким промовистим зізнанням: «Не знайти мені слів, таких достойних, щоб висловити ними мою глибинну подяку Добродієві Михайлу Роману за його адекватну інтерпретацію текстів зі збірочки «Сповідь на рушнику». Микола Зимомря, 23 жовтня 2023 р.».

І це характерно для всіх перекладених зразків короткої прози Миколи Зимомрі. Справді, оптимістичний настрій, що струменить з кожного рядка цих прозових мініатюр, творить особливу ауру і вселяє віру в те, що збірка знайде свого читача і в Україні, і в Словаччині. А з-під досвідченого пера Михайла Романа вийде ще не один переклад творів сучасної української літератури. Бережімо свої пороги! Плекаймо нашу культуру!